

3. Алексей Толочко. «История Российская» Василия Татищева: источники и известия / Толочко Алексей. – Москва: Новое литературное обозрение; Киев: Критика, 2005. – 544 с.
4. Валіцький Анджей. В полоні консервативної утопії: Структура і видозміни російського слов'янофільства / Анджей Валіцький. – К.: Основи, 1998. – 710 с.
5. Саган О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан / О. Н. Саган. – К.: Світ Знань, 2004. – 912 с.

УДК 94

Стронський Г., Dr., Prof.

Вармінсько-Мазурський університет в Ольштині, Польща

У КОЛІ «ВЕЛИКИХ» ІДЕЙ, АБО ЧИ МОЖУТЬ БАЛКАНИ ПОВТОРНО СТАТИ ЗОНОЮ НОВИХ КОНФЛІКТІВ

Stronski H., Dr., Prof.

IN THE CIRCLE OF «GREAT» IDEAS, OR CAN THE BALKANS RE-BECOME A ZONE OF NEW CONFLICTS

Німецький канцлер Отто фон Бісмарк твердив, що «Балкани заслуговують на те, щоб бути яблуком розбрату». Як відомо, характерною особливістю регіону є національно-релігійна і культурно-мовна мозаїка. Через це тут серед численних народів розгорталися націоналістичні пристрасті і конфлікти, які трохи згодом виливались у локальні війни і Велику війну 1914 р. Ідеологічною їх основою слугували розроблені національними діячами балканських народів великодержавні зовнішньополітичні доктрини: сербів - «Велика Сербія, греків - «Мегалі ідея», болгар - «Велика Болгарія», албанців - «Велика Албанія», румунів - «Велика Румунія». Усі ці проєкти у своєму зародку несли шовіністичні ідеї, апелювали до історичного минулого, демонстрували територіальні претензії до сусідніх народів. Це й же дискурс спрацював і наприкінці ХХ ст., а його жертвою стала Югославія, розпад якої супроводжувався встановленням нових кордонів, сотнями тисяч людських жертв, етнічними чистками, біженцями і матеріальними втратами. Тільки завдяки зусиллям міжнародних організацій, великих держав протягом 90-х років вдалося припинити кривавий конфлікт.

Однак, як показує дійсність, націоналістичні мрії про створення на Балканах «великих» Греції, Болгарії, Сербії, Македонії чи Румунії за допомогою ЗМІ, шкільної освіти, релігійної діяльності продовжують вкладатися в голови населення. Треба додати, що важливого значення додало створення і діяльність відповідних політичних партій (навіть парламентських), угруповань чи громадських організацій практично у кожній із названих країн. Така ситуація, зрозуміло, переносить названі національні доктрини у площину політики, практичної діяльності урядових структур, а значить і у взаємовідносини між сусідніми державами.

Найбільше, напевно, дістається Македонії. Ще у 1992 р. Греція відмовилася визнати незалежність Македонії - колишньої республіки Югославії. Греки відчули загрозу оскільки у них є одноіменна область. Нещодавно Греція змусила македонців змінити назву своєї країни на Північну Македонію. Мають місце латентні територіальні претензії. У свою чергу македонські автори намагаються македонизувати грецьку (а також сербську, болгарську) історичну спадщину, залучаючи і віддалені часи Олександра Македонського. Болгарія після довготривалого заперечення в історичності македонської нації, все-таки визнала державність Македонії, але намагається, як більш сильніша економічно, політично і культурно, підпорядкувати своїм впливам.

Гостроти до напруженої ситуації у відносинах балканських держав додає зростання чисельності мусульманського населення практично у кожній з них. А у безпосередній близькості знаходиться Туреччина, зростання могутності і впливів якої уже давно перетворили її не тільки на регіонального лідера. Туреччина зі всіх сил намагається в рамках доктрини пантюркізму («Великий Туран») (і тут туди ж !) добитися присвоєння мусульманським меншостям, у тому числі і у балканських країнах, статусу турецьких етнічних меншин і, відповідно, взяти їх під свої впливи та опіку.

В таких умовах конкуренції і ривалізації народжуються «великі» цивілізаційні концепції сусідніх балканських країн. Так, у Греції обстоюють життєвість ромейської цивілізації, згідно якої саме грекам має належати тут панівне становище завдяки мові, церкві, освіченості тощо. Голосно розходяться і на тему болгарської цивілізації. А самій країні відводиться роль світового об'єднувача усіх болгар за походженням, громадянством і самосвідомістю. Згідно творців концепції, болгари – не тільки окрема нація, що проживає у Болгарії, але і ціла антропологічна та мовна група, болгарський світ з різними етносами, народностями і націями - «істинний центр євразійської ойкумени».

За останні десятиріччя набирає обертів ідея «Великої Албанії». Постсоціалістична Албанія залишається однією з найвідсталіших країн Європи і в силу цього займає пасивну позицію щодо ідеї «Великої Албанії», опрацьованої ще у ХІХ ст. Завдяки підтримці США, Німеччини вже у наші дні дійшло до проголошення незалежності Косово, хоча сусідня Албанія безпосередньо не приймала в цьому участі і поки що дистанціюється від нього. Треба сказати, що за збройними конфліктами у Косово і Македонії стоять місцеві албанські націоналістичні сили, які домоглися успіху у здобутті незалежності, виступають за автономічний статус і зміцнюють позиції в інших балканських країнах. Без сумніву у недалекому майбутньому можна буде сподіватися вимог приєднання до Албанії.

Сама Албанія більш активну позицію займає у ривалізації з Македонією і, особливо, з Грецією. Щодо останньої, то проти Албанії використовуються численні спільноти грецького населення, що проживають у південній її частині (Північний Епір). Активісти грецького національного руху, одержуючи всебічну підтримку з історичної батьківщини, намагаються відігравати помітнішу роль у суспільно-політичному житті Албанії. Їх не покидають надії на приєднання до багатшої Греції. Цікаво, що у цьому їх підтримує Албанська Православна Церква, яку очолюють греки і серед вірних теж домінують вони. Власті Албанії з метою обмеження вимог грецького населення і нівеляції його ролі у місцях проживання вдалися до заохочення переселення албанців у південні райони. Одночасно створюються перешкоди для грецьких інвестицій в албанську економіку. На офіційному рівні відносини між обома сусідніми країнами залишаються доволі прохолодними, як результат - боязнь албанців посилення політичних впливів Греції.

Цікаво відзначити, що конфлікт «великих» ідей виливається не тільки у спорі за певні території, але й в претензіях один до одного щодо різних елементів, на яких будується ідеологія. У їх числі – історичне минуле, топоніміка, політична символіка, етнічна приналежність населення спірних територій тощо. Так, наприклад, серед греків панує обурення, викликане використанням албанцями грецького символу двоголового орла на своєму національному прапорі.

Живучою серед громадських організацій, політиків залишається ідея «Великої Румунії» - максимального розширення кордонів цієї держави, що реалізовувалося у період після Першої світової війни. Її прихильники ратують не тільки за об'єднання з Молдовою, але й за включення Північної Буковини, Бесарабії. Хоч Угорщину не

прийнято зараховувати до балканських країн, її доктрина «Великої Угорщини», крім іншого, претендує на українське Закарпаття. У практичній площині обидві країни використовують впливи на свої діаспори. Українським громадянам роздаються угорські паспорти, а до властей висуваються вимоги змінити виборче законодавство чи мовний закон. Все це не може не викликати занепокоєння в Україні.

УДК 343.985

Філінюк А., д. іст. наук. проф.

Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка.

МІФИ ПРО ВЕЛИКУ ВІТЧИЗНЯНУ ВІЙНУ ЯК СИСТЕМНИЙ ЧИННИК У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Filinyuk A., Dr., Prof.;

MYTHS ABOUT THE GREAT PATRIOTIC WAR AS A SYSTEM FACTOR IN RUSSIAN HYBRID WARFARE AGAINST UKRAINE

Як відомо, розвиток міжнародних відносин на сучасному етапі вирізняється поглибленням процесів глобалізації, взаємозв'язку внутрішньополітичної ситуації у державах із тенденціями міжнародної політики, посиленням взаємозалежності її суб'єктів у контексті реалізації національних інтересів. Це об'єктивно спричиняє необхідність пошуку шляхів і механізмів розв'язання глобальних проблем, викликаних розхитуванням світової системи міжнародних відносин і безпеки, загостренням міждержавної і міжнаціональної конфронтації, нівелюванням принципів верховенства права, суверенної рівності, поваги державного суверенітету, непорушності державних кордонів, територіальної цілісності держав, немислиме без формування потужного науково-теоретичного забезпечення зовнішньої політики й дипломатії [10, с.5]. Тим більше, що, за оцінкою «титанової леді» М. Олбрайт [1], сучасний світ заповнює фашизм. Авторка книги «Фашизм. Засторога» особливо підкреслює чинники, які цьому сприяють, й застерігає, що якщо не протистояти зростанню й розквіту фашистських сил, це може привести до економічної катастрофи, тривалого сплеску міжнародного тероризму, посилення сектантського насильства, незбагнених порушень прав людини, розриву багатосторонньої співпраці [6].

Як відомо, сучасна Україна, як і будь-яка суверенна, незалежна держава, складається з двох компонентів: зрілої своєю свідомістю нації та національної держави. У російській світоглядній системі нинішньої Російській Федерації українці не визнавалися й не визнаються окремим народом, а суверенна, незалежна Україна – легітимною державою. Нинішня російська влада в особі Путіна, продовжуючи більш як трьохсотлітні традиції Росії і СРСР з підтримання самодержавства та узурпованої радянсько-більшовицької влади та комуністичного режиму за допомогою внутрішнього терору і зовнішньої експансії, веде агресивну війну як проти волі українського народу, так і проти порядку, що встановився наприкінці «холодної війни» [7, с.3]. Офіційний Кремль робить все, щоб світоглядно розколоти українське суспільство на ідейно розрізнені частини. У зв'язку з цим, будь-які реальні кроки на шляху утвердження державності України в Росії неодмінно кваліфікуються як екстремістські, націоналістичні і фашистські, а вивчення та висвітлення нашої історії в якості українського концепту – як фальсифікацію і навмисне перекручування фактів минулого. Для просування таких тверджень у хід пускають різноманітні псевдонаукові засоби – від міфів, продовження практики привласнення всіх заслуг російському народу до звинувачення, що в країнах пострадянського простору, зокрема в Україні, досліджують і пишуть власну національну історію, наголошуючи на прагненні